NAUJOJI ROMUVA

ILIUSTRUOTAS SAVAITINIS KULTŪROS GYVENIMO ŽURNALAS

DEŠIMTIEJI METAI
Nr. 10 (478)
KOVO MĖN. 10 D.
1940 M.
KAINA 0,75 LT

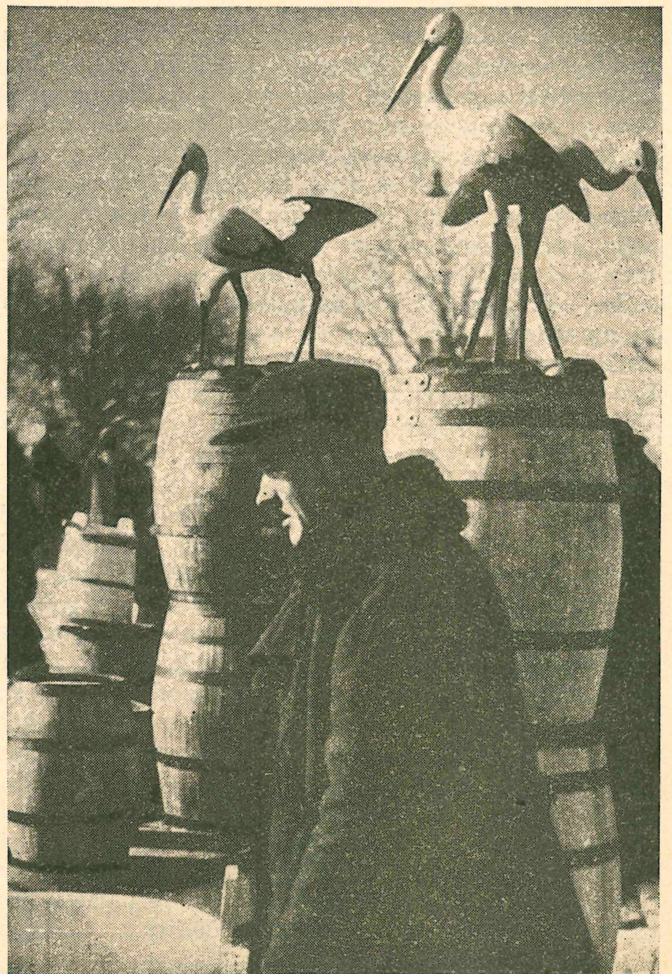
V. D. U. MATEMATIKOS-GAMTOS FAKULTETO PERKĖLIMAS Į VILNIŲ IR BOTANIKOS SODAS

PROF. K. REGELIS

Ryšyje su eventualiu V. D. U. Matematikos-Gamtos fakulteto perkėlimu į Vilnių kyla klausimas, ką daryti su V. D. U. Botanikos sodu, nes, aišku, neįmanoma perkelti Botanikos sodas su visais medžiais ir šiltnamiais. Iš kitos pusės Vilniuje yra net du botanikos sodai: vienas buv. Stepono Batoro Universiteto Matematikos-Gamtos fakulteto botanikos sodas, kitas — Medicinos fakulteto vaistinių augalų botanikos sodas. Aš čia nenoriu paliesti klausimo apie tikslumą ar netikslumą perkelti į Vilnių Matematikos-Gamtos fakulteto, aš čia noriu tiktai paliesti botanikos sodo klausimą. Pirmiau pastatysime klausimą apie V. D. U. botanikos sodo uždavinius, nes botanikos sodai gali būti dviejų rūšių — valstybiniai ir universitetiniai. V. D. U. botanikos sodas, be abejo, yra valstybinis botanikos sodas, kuris kartu atlieka ir universiteto botanikos sodo uždavinius. Jis yra ne tiktai daug didesnis už eilinį universiteto botanikos sodą, kokių daug yra Vakarų Europoje, bet ir esamos jame augalų kolekcijos yra turtingesnės už eilinio universiteto botanikos sodo kolekcijas. O tokio valstybinio botanikos sodo uždavinys yra kaipo augalijos muziejus, kuriame auginami visi augalai, kurie gali būti auginami Lietuvos klimate, o šiltnamiuose auginami svarbesni ir tipingesni atogrąžų kraštų augalai. Toks botanikos sodas yra kaipo muziejus ir stovi vienoje eilėje su kitais muziejais — zoologijos muziejumi ir Vytauto Didžiojo muziejumi. Kad V. D. U. botanikos sodas savo uždavinius sėkmingai atlieka, matyti iš vis didėjančio jo lankytojų skaičiaus. 1939 metais sodą aplankė daug įvairių mokyklų ekskursijų, jaunųjų ūkininkų ratelių ir t. t. Lankytojų knygoje pasirašė apie 18.000 žmonių, o visų sodo lankytojų skaičius siekė apie 45.000 asmenų, ir tai nežiūrint į blogą botanikos sodo susisiekimą su miestu. Kitas valstybinio botanikos sodo uždavinys yra išvesti ir išplatinti krašte naujų augalų rūšis — vaistinių, technikinių, vaismedžių, vaiskrūmių ir pagaliau dekoratyvinių. Visiems yra žinomas V. D. U. botanikos sodo vaistinių augalų skyrius, kuris propaguoja krašte vaistinių augalų, apynių, tabako, sojos, vynuogių kultūrą. Vynmedžių, dekoratyvinių ir daug kitų augalų botanikos sodas išplatino į visus Lietuvos kampus. Vis didėja susidomėjimas krašte dekoratyviniais augalais, botanikos sodas siunčia mėgėjams sėklų ir parduoda dekoratyvinių medžių ir krūmų ir tuo prisideda prie Lietuvos pagražinimo. Neužmirškime, kad Lietuvoje yra nedaug gražių sodų ir dėl to reikia pakelti krašte sodų kultūrą, kad visa Lietuva su laiku būtų vienas didelis žydintis sodas, kaip tai yra kaikurie Vakarų Europos kraštai. Ypač reikėtų susirūpinti atgautos sostinės — Vilniaus pagražinimu, kuriame sodų kultūros srityje yra daug kas darytina ir kuriame, galima sakyti, nė vieno padoresnio sodo bei skvero nėra. O šio krašto sodų kultūrai pakelti visokių rūšių sodų medžiagos, patarimų, pavyzdžių gali duoti V. D. U. botanikos sodas. Pagaliau V. D. U. botanikos sodas yra pedagoginė įstaiga. Ne tik universiteto studentai jame mokosi, bet ir daugybės visos Lietuvos mokyklų mokinių lanko botanikos sodą pavieniai arba ekskursijomis, kuris yra vienas žymiausių Lietuvoje mokslo ir mokymo įstaigų. Galų gale V. D. U. botanikos sodas yra ir mokslo įstaiga — jo bandymo laukai, šiltnamiai ir augalų kolekcijos tarnauja V. D. U. mokslo personalui įvairiais mokslo tyrimais iš botanikos, genetikos, fitopatologijos, aklimatizacijos sričių. Visas sodas yra kaipo viena didelė laboratorija tokiems tyrimams daryti.

Iš čia pasakyto matyti, kad, ir perkėlus V. D. U. Matematikos-Gamtos fakultetą į Vilnių ir botanikos sodui pasilikus Kaune, pastarasis vistiek, kaipo valstybinis botanikos sodas, turės savo uždavinį — aptarnauti kraštą ir padėti Lietuvos kultūrą pakelti. Pagaliau dar svarbus argumentas yra tas, kad tokiam valstybiniam botanikos sodui patogiausia vieta yra Kaunas. Kauno dirvožemis ir klimatas yra daug tipingesnis visam kraštui, kaip pav. Vilniaus klimatas ir dirvožemis. Kaunas yra Lietuvos centre, iš Kauno galima platinti augalus ir duoti patarimus bei nurodymus, o iš Vilniaus, kaip matysime, platinti augalus ir duoti nurodymų galima tiktai Lietuvos rytams su kontinentaliniu klimatu ir smėlingu dirvožemiu.

Vilniuje yra du botanikos sodai — buv. Stepono Batoro Universiteto botanikos sodas ir to universiteto Medicinos fakulteto vaistinių augalų botanikos sodas. Pirmasis yra mažas, apie 3—4 ha didumo, Zakreto dvare, labai jaukioje vietoje ant Neries kranto. Stepo-

Statinės ir gandrai Kaz. mugėj *B. Zdanauskienės nuotr.*

no Batoro Universiteto laikais jam priklausė dar visas didelis Zakreto miškas, kuris dabar perduotas Vilniaus miesto savivaldybei ir, turbūt, su laiku pavirs Vilniaus miesto parku, panašiu į Kauno Basanavičiaus parką. Sode yra du nedideli šiltnamiai, sisteminis skyrius, mažas kalnų skyrius, bet arboretumo (medžių) skyrius, neseniai pradėtas, yra toks mažas, kad medžiams auginti vietos visiškai nėra. Dirva yra smėlys su žvyru, kuris reikalingas gausaus ir nuolatinio tręšimo. Bet blogiausia yra tai, kad sodas yra Neries potvynio užliejamas, o 1931 metais Neries potvynio vanduo apsėmė ne tiktai sodą, bet šiltnamius ir net sodo raštinę. O kas gali garantuoti, kad toks potvynis nepasikartos ir nesunaikins viską, kas daugelio metų bėgyje bus padaryta. Dėl to ir lenkai numatė sodą perkelti į kitą saugesnę vietą, arčiau miesto. Bet ir čia, kaip ir visame Vilniuje, dirvožemis yra smėlingas, kuriame gerai auga pušys, bet jau eglės nelabai nori augti, o toks dirvožemis botanikos sodui su visomis kultūromis įrengti yra tiesiog neįmanomas ir kuriam pagerinti reikia įdėti labai daug lėšų, o rezultatai vistiek bus menki. Dabartinio sodo didumas taip pat yra nepakankamas universiteto tikslams ir net lenkų buvo numatyta sodą atitinkamai praplėsti.

Imant dėmesin, kas aukščiau pasakyta, Vilniaus botanikos sodas gali būti tiktai V. D. U. botanikos sodo filija, t. y. smėlingo dirvožemio skyrius, kuriame bus auginami ir krašte propaguojami smėlyje augantieji augalai, nes praktika parodo, kad visa eilė augalų, pav. svogūniniai ir kt., sunkioje Kauno dirvoje blogiau auga, o Vilniaus smėlyje jie augs geriau. Tai bus pirmas Vilniaus botanikos sodo uždavinys — auginti ir platinti krašte smėlyje gerai augančius augalus. Antras uždavinys bus aptarnauti ateityje Vilniaus Universiteto Matematikos-Gamtos fakultetą, nes neužmirškime, kad šiandien — rytoj Lietuva turės du pilnus universitetus — Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetus, o kraštui, kuris turi 3 milijonus su viršum gyventojų, tai nėra perdaug. Neužmirškime, kad Šveicarijoje yra kantonų, kurie turi 200.000 gyventojų, o užlaiko botanikos sodą, tai kodėl Lietuva ateityje negali turėti dviejų universitetų ir dviejų botanikos sodų, kurių vienas Kaune būtų valstybinis ir universiteto, o kitas Vilniuje būtų tiktai universiteto botanikos sodas. Trečias Vilniaus botanikos sodo uždavinys būtų aptarnauti Vilniaus miesto mokyklas ir duoti jų mokiniams galimybės susipažinti su augalija. Pagaliau, ar galima įsivaizduoti sostinę be botanikos sodo? Vokietijoje ir tokie miestai, kurie neturi aukštosios mokyklos, turi savo botanikos sodą, botanikos sodą turi net ir mažiukas Tilžės miestas.

Vilniuje nuo Stepono Batoro Universiteto laikų yra dar vaistinių augalų botanikos sodas apie 11 ha didumo. Jis atliko Vilniaus krašte tokią funkciją, kurią atlieka Kaune V. D. U. botanikos sodo vaistinių augalų skyrius, t. y. jis darė bandymus su vaistiniais augalais ir aprūpino kraštą vaistine žaliava ir sodinama medžiaga. Šis vaistinių augalų sodas yra geriau pastatytas, nes jis turėjo, be gaunamų sąmatos keliu lėšų, dar operacinę sąmatą, t. y. jis galėjo pajamas naudoti savo išlaidoms padengti. V. D. U. vaistinių augalų skyrius visas pajamas turi įnešti iždan, o išlaidoms gauna neužtenkamai lėšų. Bet nežiūrint to, pastarojo pajamos 1939 metais prašoko 9.000 litų, kai tuo tarpu Vilniaus vaistinių augalų sodo pajamų buvo tiktai apie 2.500 zlotų, t. y. apie 2.500 litų.

Abu vaistinių augalų sodai — Kauno ir Vilniaus — turi pasilikti, nes jie vienas kitą papildo: Kaune auginami molingame dirvožemyje augantieji augalai, o Vilniuje — smėlyno reikalaujantieji. O apie vaistinių augalų kultūros reikalingumą nėra ir ko kalbėti, nes kiekvienam yra aišku, tik reikia šiems dviem sodams pravesti operacinę sąmatą.

J. AUGUSTAITYTĖ-VAIČIŪNIENĖ

T E G U

Per karą Kristus užgimė vienoje piemenų stovykloi,
Per karą mirs ir iš numirusiųjų kels.
Ir nesakys jis nieko nei žvėrims, nei žmogui,
Tik Šventam Jonui lieps jį krikštyt iš vandens.

Daugybė dar laivų nugrims į jūrų dugną . . .
O jis sakys ramiai: — tegu . . .
Už tai, kad jie mažuosius skriaudė,
Netiesą sėjo Viešpaties vardu.

Galingi jie, valdydami gėrybes žemės,
Išsprendę buvo nebe vieną bylą kaip vaikai pikti . . .
Dabar turės sumesti patys savo karūnas į ugnį,
Nusikaltimo vietoj užklupti.

Ten, kur tupėjo senas lenkų dvaras,
Besilaikąs vien baudžiava ir užplaktais tarnais,
Tamsu tose apylinkėse buvo ir šviesiausią dieną,
Tamsu ten buvo, kaip po juodvarnio sparnais.

Bet Lietuva dar turi Tau kampelį ramų,
Kame ir aleliuja užgiedos,
Ir ant altoriaus kvepiančios laukų gėlytės,
Tai bus iš mano krašto, bus iš Lietuvos.

Kai mūs laiviukas vešis iš Sovietų žibalo ir druskos,
Tu per laukus minuotus jį į Klaipėdą mūs parvesi,
Nes Lietuva nebuvo niekad išdidi ir neteisinga:
Priglaudžia priešus, kai atbėga šie išalkę ir basi.

Dabar, jei nebijai, pasauli, plieno, geležies ar dujų . . .
Tai pabijok to vienmarškinio vaiko, einančio su motina Jeruzalės keliu,
Kuris sukvies visus laivus į vieną uostą
Pavėsy vieno kranto dienmedžių žalių,

Nes Jis per karą užgimė vienoje piemenų stovykloj,
Per karą mirs ir iš numirusiųjų kels . . .
Jis nepaliks nebeatlygintas nė vieno nekaltai išlieto kraujo lašo . . .
Nė artimui paduoto stiklo šulinio vandens.